

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 7.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.23>

УДК 614.2:658.14:338.5:351.77:614.25

H. C. Ліба,

д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу,

Мукачівський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7053-8859>

О. М. Білак,

аспірант, Мукачівський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6477-0272>

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

N. Liba,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting,

Taxation, and Marketing, Mukachevo State University

O. Bilak,

PhD student, Mukachevo State University

SPECIFICS OF MANAGEMENT OF CASH FLOWS IN DIFFERENT HEALTHCARE SYSTEMS

У статті досліджено сутність категорії управління грошовими потоками на прикладі підприємств системи охорони здоров'я. Метою дослідження є аналіз особливостей управління грошовими потоками в різних системах охорони здоров'я та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, забезпечення фінансової

стабільності медичних закладів та покращення якості та доступності медичних послуг. Окреслено основні типи системи охорони здоров'я, які існують у світовій економічній системі: універсальна система охорони здоров'я; система змішаного забезпечення; приватна система охорони здоров'я; спеціалізована система охорони здоров'я. Кожна з цих систем має свої переваги і недоліки, які визначаються економічними, політичними і культурними особливостями країни, в якій вона функціонує. Визначено, що ефективне управління грошовими потоками в системі охорони здоров'я під час війни є не лише питанням фінансової ефективності, але й важливим фактором для забезпечення стабільного функціонування системи охорони здоров'я в умовах військового конфлікту та подальшого відновлення країни.

The article explores the essence of the category of cash flow management using the example of enterprises within the healthcare system. Cash flows in the healthcare system encompass a wide range of issues related to the attraction, allocation, and utilization of financial resources to ensure the proper functioning of medical institutions and the provision of high-quality medical services. The aim of the study is to analyze the features of cash flow management in different healthcare systems to develop recommendations for enhancing the efficiency of financial resource use, ensuring financial stability of medical institutions, and improving the quality and accessibility of medical services. In the context of war, managing cash flows in healthcare institutions faces a number of unique challenges that require adaptive and rapid solutions to ensure stability and operational efficiency. The specific characteristics of cash flow management under such conditions are dictated by the necessity to maintain continuous provision of medical services despite limited resources and significant risks. War creates conditions where the funding needs of medical institutions can change significantly as the burden on the healthcare system increases due to a rise in the number of victims and the injured. Medical facilities are forced to spend substantial amounts on treating victims, medications, equipment, and consumables, which increases the demands on financial flow management. The main types of healthcare systems existing in the global economic system are outlined: universal healthcare system; mixed healthcare system; private healthcare system;

and specialized healthcare system. Each of these systems has its own advantages and disadvantages, which are determined by the economic, political, and cultural characteristics of the country in which it operates. It is determined that effective cash flow management in the healthcare system during wartime is not only a matter of financial efficiency but also a crucial factor for ensuring the stable operation of the healthcare system during military conflict and the subsequent recovery of the country.

Ключові слова: *система охорони здоров'я, фінансові ресурси, грошові потоки, управління грошовими потоками.*

Keywords: *healthcare system, financial resources, cash flows, cash flow management*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі системи охорони здоров'я стикаються з численними викликами, серед яких особливе місце займає ефективне управління фінансовими ресурсами. Незважаючи на важливість медичних послуг для суспільства, в багатьох країнах спостерігаються проблеми з фінансуванням, неефективним використанням коштів та управлінськими недоліками. Грошові потоки в охороні здоров'я охоплюють широке коло питань, пов'язаних із залученням, розподілом і використанням фінансових ресурсів для забезпечення належного функціонування медичних закладів і надання якісних медичних послуг.

Дослідження проблематики управління грошовими потоками у сфері охорони здоров'я тісно пов'язано з вирішення комплексу завдань, як наукового, так і прикладного характеру. Зокрема, актуалізується питання вивчення різних моделей фінансування охорони здоров'я в різних країнах, їх переваг і недоліків; дослідження методів оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами в системах охорони здоров'я; аналізу взаємозв'язку між адміністративними рішеннями та фінансовими результатами медичних закладів; вивчення найкращих практик управління грошовими потоками в охороні здоров'я. З практичної точки зору важливими є розробка та впровадження ефективних

методів управління доходами та витратами медичних закладів, а також пошук шляхів зниження неефективних витрат та підвищення фінансової стабільності.

Ефективне управління грошовими потоками в різних системах охорони здоров'я є критично важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Дослідження та впровадження ефективних методів управління дозволить забезпечити стабільне фінансування медичних закладів, покращити якість та доступність медичних послуг, а також сприятиме загальному покращенню стану здоров'я населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція «управління грошовими потоками» є ключовим елементом фінансового менеджменту і здійснюється в межах фінансової політики організації, тому вона розглядається науковцями та практиками як основна фінансова стратегія, що забезпечує досягнення загальноекономічних цілей підприємства. На думку І. А. Бланка, ефективне управління грошовими потоками сприяє: формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій, які стають джерелом прибутку; забезпеченню фінансової стабільності підприємства під час його стратегічного розвитку; підвищенню регулярності здійснення операційного процесу на підприємстві; скороченню потреб підприємства в позиковому капіталі; прискоренню обороту капіталу підприємства; зниженню ризику неплатоспроможності підприємства; отриманню додаткового прибутку, який генерується безпосередньо грошовими активами підприємства [1].

Метою управління грошовими потоками, за дослідженнями Кузнецової А. І., є: забезпечення можливості гнучкого реагування на зміни ринкової ситуації; підвищення ефективності діяльності через прийняття взаємопов'язаних рішень у всіх сферах управління, пов'язаних з грошовими потоками; здійснення цілеспрямованих організаційних змін на підприємстві шляхом оцінки діяльності підрозділів, формального аналізу можливих альтернативних варіантів дій та прийняття і реалізації відповідних управлінських рішень; демонстрація можливостей зростання і прибутковості потенційним інвесторам; ухвалення обґрунтованих рішень щодо вибору відповідної фінансової стратегії через оцінку співвідношення рівнів прибутку та ризику [2].

На сьогоднішній день, проблемі управління грошовими потоками присвячена значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних вчених [3-7]. Однак, у багатьох дослідженнях недостатньо уваги приділяється питанням адміністративного управління грошовими потоками підприємства. Основний акцент, як правило, робиться на вивченні сутності грошових потоків, визначенні факторів, що впливають на їх формування, та на методах оцінки цих потоків.

Виходячи з цього, вважаємо, що в сучасних умовах необхідно провести детальний аналіз існуючих підходів до адміністративного управління грошовими потоками підприємства з урахуванням облікового аспекту цієї проблеми. Зокрема, важливо розглянути можливості побудови системи управління, заснованої на використанні обліково-інформаційного забезпечення, що дозволить більш ефективно управляти грошовими потоками підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз особливостей управління грошовими потоками в різних системах охорони здоров'я з метою розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, забезпечення фінансової стабільності медичних закладів та покращення якості та доступності медичних послуг. Серед завдань статті доцільно виділити необхідність визначення найкращих практик управління грошовими потоками в охороні здоров'я, зокрема успішні кейси з різних країн; розробити рекомендації щодо впровадження ефективних практик управління фінансовими ресурсами в національних системах охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах війни управління грошовими потоками медичних установ стикається з низкою унікальних викликів, які вимагають адаптивних і швидких рішень для забезпечення стабільності та ефективності функціонування.

Війна створює умови, коли потреби у фінансуванні медичних установ можуть суттєво змінюватися, оскільки зростає навантаження на медичну систему через збільшення кількості постраждалих та поранених. Медичні заклади змушені витратити значні кошти на лікування постраждалих,

медикаменти, обладнання та витратні матеріали, що підвищує вимоги до управління фінансовими потоками.

Додатково, необхідно забезпечити гнучкість у фінансовому плануванні та перерозподілі ресурсів, що дозволяє швидко реагувати на зміну ситуації. Це передбачає створення резервів і мобілізацію додаткових фінансових ресурсів, а також оптимізацію витрат з урахуванням поточних потреб. Окрім цього, важливо забезпечити фінансову прозорість та контроль за витратами для запобігання нецільовому використанню коштів, що особливо актуально в умовах підвищеної корупційної загрози.

З іншого боку, суттєвим викликом є нестабільність економічної ситуації, яка впливає на наявність і доступність фінансових ресурсів. В умовах війни зростають ризики інфляції, зниження обсягів фінансування з бюджету та падіння доходів населення, що може призводити до скорочення фінансування медичних закладів. Отже, управління грошовими потоками повинно передбачати розробку антикризових заходів та стратегій для зменшення негативних наслідків фінансових обмежень.

Важливим аспектом є забезпечення підтримки з боку міжнародних організацій і партнерів, які можуть надати як фінансову, так і матеріальну допомогу. Управління грошовими потоками має враховувати ці можливості, створюючи механізми для залучення і ефективного використання такої підтримки. Це включає ведення переговорів, складання проєктів для отримання грантів та інше.

Також варто враховувати, що в умовах війни значно зростає ризик пошкодження інфраструктури та обладнання медичних закладів, що вимагає додаткових фінансових витрат на їх відновлення. Управління грошовими потоками має включати планування витрат на ремонт та відновлення медичних закладів, а також забезпечення наявності резервних коштів для таких непередбачуваних витрат.

Важливим аспектом розвитку системи охорони здоров'я є вибір її системи. Цей вибір залежить від різних чинників, які можна умовно поділити на кілька основних категорій (рис. 1):



Рис. 1. Чинники формування системи охорони здоров'я

Джерело: Сформовано автором.

Кожна з цих категорій може мати вагому роль у формуванні системи охорони здоров'я у кожній конкретній країні, і взаємодія цих чинників часто визначає складність та ефективність здійснення реформ в цій сфері.

Загалом можна виділити наступні типи системи охорони здоров'я, які існують у світовій економічній системі (табл. 1):

Кожна з цих систем має свої переваги і недоліки, які визначаються економічними, політичними і культурними особливостями країни, в якій вона функціонує.

Таблиця 1. Типи системи охорони здоров'я

Тип системи	Спрямованість системи	Приклади	Особливості системи
Універсальна система охорони здоров'я	Забезпечує доступ до медичних послуг всім громадянам країни на основі принципу універсальності. Основне фінансування здійснюється через оподаткування із загального бюджету держави	Система охорони здоров'я у Великобританії (National Health Service, NHS), в Канаді (Canadian Health Care System), у Франції (French Health Care System)	Всі громадяни мають право на базові медичні послуги безплатно або за мінімальну плату. Доступ до спеціалізованих послуг часто регулюється чергами чи обмеженим фінансуванням.
Система змішаного забезпечення	Комбінує державне фінансування з можливістю придбання приватними страховими компаніями додаткових медичних послуг. Основну роль у фінансуванні відіграють соціальні страхові внески.	Система охорони здоров'я в Німеччині (German Health Care System), в Нідерландах (Dutch Health Care System)	Громадяни мають можливість вибору між державною базовою програмою та додатковими страховими пакетами для покращеного покриття.
Приватна система охорони здоров'я	Забезпечують доступ до медичних послуг на основі приватного страхування або прямих витрат клієнтів. Фінансування здійснюється через плату за медичні послуги або купівлю страхових полісів.	Система охорони здоров'я у Сполучених Штатах Америки (United States Health Care System), система в Швейцарії (Swiss Health Care System)	Доступ до медичної допомоги залежить від матеріальних можливостей клієнта. Страхові компанії та приватні медичні заклади забезпечують конкурентний вибір медичних послуг.
Спеціалізована система охорони здоров'я	Зорієнтована на обслуговування конкретних груп населення (наприклад, ветерани, військовослужбовці), які мають специфічні потреби у медичній допомозі.	Ветеранська система охорони здоров'я у США (Veterans Health Administration, VHA)	Спеціалізовані програми і послуги, спрямовані на вирішення потреб конкретної групи населення, часто забезпечуються через державне фінансування або спеціальні страхові програми.

Джерело: сформовано на основі [8-11].

Управління грошовими потоками в різних системах охорони здоров'я може мати відмінності в залежності від моделі, що використовується. У таблиці 2 запропоновано загальний опис механізмів управління грошовими потоками в різних типах систем:

Таблиця 2. Механізмів управління грошовими потоками в різних типах систем охорони здоров'я

Тип системи	Механізм управління грошовими потоками
Універсальна система охорони здоров'я	В універсальних системах часто використовується централізована державна управлінням фінансуванням. Державний бюджет забезпечує основні кошти для медичних послуг. Управління грошовими потоками здійснюється через розподіл бюджетних асигнувань між різними рівнями охорони здоров'я (національним, регіональним, місцевим).
Система мішаного забезпечення	В таких системах часто існує комбінація державного фінансування і приватних страхових внесків. Державні кошти часто спрямовані на базовий рівень медичних послуг, тоді як приватні страхові компанії або індивідуальні внески покривають додаткові або більш високоякісні послуги.
Приватна система охорони здоров'я	В приватних системах фінансування здійснюється через прямі внески пацієнтів або їхніх страхових компаній. Управління грошовими потоками здійснюється приватними медичними закладами і страховими компаніями, які встановлюють тарифи за послуги і розподіляють фінансові потоки відповідно до умов угод з клієнтами.
Спеціалізована система здоров'я	У таких системах грошові потоки можуть бути централізовані і спрямовані через спеціалізовані програми державного фінансування (наприклад, ветеранська система США). Керування грошовими потоками відбувається через внутрішні адміністративні структури, що спеціалізуються на обслуговуванні конкретної групи населення.

Джерело: сформовано на основі [8-11].

Кожна система має свої унікальні аспекти управління фінансами, які відображають соціально-економічні умови, політичні пріоритети та культурні вподобання країни.

У цілому, особливості управління грошовими потоками медичних установ в умовах війни передбачають необхідність гнучкого і адаптивного підходу, ефективного планування та розподілу ресурсів, а також активної співпраці з міжнародними партнерами. Це дозволяє забезпечити стабільне функціонування медичних закладів і надання необхідної допомоги постраждалим навіть у складних умовах війни.

Управління грошовими потоками у системах охорони здоров'я є критично важливим з кількох причин. Воно забезпечує стабільність та

ефективність функціонування медичних закладів, сприяє доступності медичних послуг і впливає на загальний стан здоров'я населення.

Ось основні аспекти, що підкреслюють важливість цього управління:

1. Забезпечення фінансової стійкості медичних закладів: ефективне управління грошовими потоками дозволяє медичним установам забезпечувати постійний приплив коштів для покриття операційних витрат, таких як зарплати, закупівля медичних матеріалів та обладнання; забезпечує можливість точного планування фінансових ресурсів та прогнозування майбутніх витрат, що є основою для довгострокового фінансового планування та розвитку медичних установ.

2. Оптимізація використання ресурсів: дозволяє оптимально розподіляти фінансові ресурси між різними напрямками діяльності медичних установ, таким чином підвищуючи їх ефективність; за рахунок контролю та аналізу грошових потоків можна виявити неефективні витрати та впровадити заходи для їх скорочення.

3. Покращення якості медичних послуг: гарантує наявність коштів для своєчасного придбання медичних матеріалів, оплати праці медичного персоналу та підтримки належного стану медичного обладнання; ефективне управління грошовими потоками дозволяє акумулювати кошти для інвестування у розвиток медичних технологій та покращення інфраструктури.

4. Забезпечення доступності медичних послуг: забезпечує можливість надання медичних послуг на однаковому рівні якості в усіх регіонах, сприяючи рівному доступу населення до медичної допомоги; ефективне управління грошовими потоками дозволяє знижувати вартість медичних послуг для населення, роблячи їх більш доступними.

5. Мінімізація фінансових ризиків: дозволяє виявляти та аналізувати фінансові ризики, такі як можливі затримки у фінансуванні або зміни у законодавстві, і вживати відповідних заходів для їх мінімізації; наявність резервних фондів або стратегій управління ризиками дозволяє медичним установам зберігати стабільність під час непередбачуваних фінансових труднощів.

6. Підвищення довіри до системи охорони здоров'я: ефективне управління грошовими потоками сприяє прозорості фінансових операцій, що підвищує довіру населення до медичних установ та держави; забезпечує можливість чіткої звітності щодо витрачання коштів, що є основою для підзвітності перед державою та громадськістю.

7. Вплив на економічний розвиток: стабільне функціонування медичних установ сприяє загальному економічному розвитку, оскільки забезпечує зайнятість населення та знижує витрати на лікування; ефективне управління грошовими потоками дозволяє зменшувати витрати на охорону здоров'я як для держави, так і для окремих громадян.

8. Підвищення ефективності державних витрат на охорону здоров'я: допомагає державі ефективніше контролювати та планувати свої витрати на охорону здоров'я, що дозволяє оптимально використовувати державні ресурси; ефективне управління грошовими потоками сприяє досягненню кращих результатів у охороні здоров'я з меншою витратою коштів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Управління грошовими потоками в системі охорони здоров'я під час війни в Україні набуває особливої важливості та складності. Військові дії та пов'язані з ними руйнування інфраструктури і економічні труднощі значно впливають на функціонування медичних закладів та доступність медичних послуг. У цьому контексті забезпечення фінансової стійкості медичних закладів стає критично важливим, адже вони стикаються зі значними додатковими витратами, пов'язаними з наданням допомоги постраждалим, евакуацією пацієнтів і персоналу та відновленням зруйнованої інфраструктури. Ефективне управління грошовими потоками є основою для створення резервів на випадок непередбачуваних витрат і підтримки стабільного фінансування медичних установ.

Ефективне управління фінансами дозволяє забезпечити пріоритетне фінансування найважливіших потреб, що включає закупівлю необхідних медикаментів, забезпечення заробітної плати медичному персоналу і підтримку функціонування медичних установ. Це також допомагає виявляти неефективні

витрати та впроваджувати заходи для їх скорочення, що є важливим у умовах підвищеного навантаження на систему охорони здоров'я.

Отже, ефективне управління грошовими потоками в системі охорони здоров'я під час війни є не лише питанням фінансової ефективності, але й важливим фактором для забезпечення стабільного функціонування системи охорони здоров'я в умовах військового конфлікту та подальшого відновлення країни.

Література

1. Бланк, І. А. (2002). Управління грошовими потоками. К.: Ніка-Центр: Эльга.
2. Кузнецова А. І. (2014). Економічна сутність контролінгу в сучасних умовах. Ефективна економіка. № 8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_8_25
3. Маліков, В. В. (2020). Практичні рекомендації щодо управління грошовими потоками підприємства. *Бізнес Інформ*. №5. 370–374. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-370-374>
4. Степаненко, О. І., Туровська, А. С. (2023). Аналіз руху грошових потоків підприємства, їх вплив на господарську діяльність. Електронний науково-практичний журнал «*Інфраструктура ринку*». Вип. 74. 148-155.
5. Халатур, С. М., Кравченко, М. В., Павлік, І. Д. (2021). Удосконалення управління грошовими потоками підприємства як основа забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Економіка та держава*. № 1. 30–35.
6. Ясишена, В. (2014). Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація. *Економічний аналіз*. № 2. 321 – 324.
7. Ясіновська, І. Кольба, Р. (2023). Шляхи підвищення ефективності системи управління грошовими потоками підприємства в умовах війни. *Молодий вчений*. Вип. 11 (123), 168-74. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-34>.
8. Філіпова, Н. В. (2020). Досвід європейських країн у фінансуванні охорони здоров'я. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 6. 315–320. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-288-6-52>

9. Арцатбанова, О. В. (2017). Порівняльний аналіз підходів до побудови економічних механізмів функціонування системи охорони здоров'я. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1399>

10. Barros, P. P., Machado, S. R., Simões, Jde A. Portugal. (2011). Health system review. *Health Syst Transit*. 13(4). 1-156.

11. Kene, T. (2012). Leadership and governance in seven developed health systems. *Health Policy*. Jun;106(1). 37-49.

References

1. Blank, I. A. (2002), *Upravlinnia hroshovymy potokamy* [Cash flows management], Elga, Kyiv, Ukrainian.

2. Kuznetsova, A. I. (2014), "The economic essence of controlling in modern conditions", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_8_25 (Accessed 3 July 2024).

3. Malikov, V. V. (2020), "Practical recommendations for managing cash flows of the enterprise", *Biznes Inform*, [Online], vol. 5, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-370-374> (Accessed 3 July 2024).

4. Stepanenko, O. I. and Turovska, A. S. (2023), "Analysis of the movement of the company's cash flows, their impact on economic activity", *Infrastruktura rynku*, vol. 74, pp. 148-155.

5. Halatur, S. M., Kravchenko, M. V. and Pavlik, I. D. (2021), "Improving the management of cash flows of the enterprise as a basis for ensuring financial and economic security", *Ekonomika ta derjava*, vol. 1, pp. 30-35.

6. Yasyshena, V. (2014), "The essence of cash flows of enterprises and their classification", *Ekonomichniy analiz*, vol. 2, pp. 321-324.

7. Yasinovska, I. and Kolba, R. (2023), "Ways to improve the efficiency of the cash flow management system of the enterprise under wartime conditions", *Molodyi vchenyi*, [Online], vol. 11 (123), pp. 168-174, available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-34> (Accessed 3 July 2024)

8. Filipova, N. V. (2020), "Experience of European countries in health care financing", *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, [Online], vol. 6, pp.

315-320, available at: DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-288-6-52> (Accessed 3 July 2024).

9. Artsatbanova, O. V. (2017), “Comparative analysis of approaches to the construction of economic mechanisms for the functioning of the health care system”, *Public administration: improvement and development*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1399> (Accessed 3 July 2024).

10. Barros, P. P., Machado, S. R. and Simões, Jde A. Portugal (2011), “Health system review. Health Syst Transit”, vol. 13(4), pp. 1-156.

11. Kene, T. (2012), “Leadership and governance in seven developed health systems. Health Policy”, vol. 106(1), pp. 37-49.

Стаття надійшла до редакції 05.07.2024 р.